

Pertti Hakulinen

Väinön sota

Väinön sota

Pertti Hakulinen

Väinön sota

(

Kannen kuva: Väinö aliupseerikoulun aikaan parin ruotukaverinsa kanssa Viipurin Rykmentissä Huuhanmäessä 1934.

© 2021 Pertti Hakulinen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6130-4

VÄINÖN SOTA

Sisällysluettelo	5
Johdanto	6
Tekstin lyhenteet ja merkinnät, määrävahvuuksista hieman	12
Väinön nuoruus ja varusmiesaika	12
Talvisota 1939–40	15
Keskitys Saarijärven–Polvijärven kannakselle	15
Bataljennoinkankaan taistelut	20
Uomaan taistelut ja motin vartiointi	21
Rauha ja kotimatka	24
Talvisota, yhteenveto	26
Jatkosota 1941–44, hyökkäys Simpeleeltä	29
Torsanjärvellä reservissä	33
Sotaan mukaan	34
Haavoittuminen	36
Vuosalmelle	38
Vanhan rajan ylitys, hyökkäyksen pysäyttäminen Valkeasaareen	39
Talouskomppaniaan	40
Yhteenveto Väinön jatkosodasta	42

VÄINÖN SOTA

Johdanto

Juotuaan kupillisen aamukahviaan ruisleipäpalan kera, raskaissa metsätöissä kumaraan painunut mies heittää repun selkäänsä ja siirtyy ulos mopedinsa luokse. Mopedi käynnistyy ensi polkaisulla ja mies lähtee ajamaan kunnan tarjoamaa ”häätäputyömaata” kohti. Mies ja mopo eivät kuitenkaan mene työmaalle, vaan saapuvat parinkymmenen minuutin ajon jälkeen noin viiden kilometrin päässä olevan joen rantapusikon äärelle. Mies jättää nimellään ja osoitteellaan varustetun ajoneuvonsa talvitien varteen. Miehen katseessa on jotain normaalista poikkeavaa, se on nyt päättäväinen ja suuntautuu kauas kohti taivaanrantaa. Aamuvarhaisessa ja usvaisessa maisemassa liikkuva hiljainen kulkija laskeutuu alas joen rantaan sen syvän ja laajan poukaman kohdalla ja seisahtuu hetkeksi mietteissään.

Taakse jääneiden vuosien raskaat muistot kulkevat miehen ajatuksissa, ja joen tumma vesi alkaa jo vetää häntä puoleensa. Päällysvaatteet ja repun päällään pitäen hän alkaa ottaa askeleita vettä kohti. Mies ui hetken pinnalla, kunnes tietoisesti tai tiedostamattomasti alkaa hiljalleen painua pinnan alle, ja jonkun ajan kuluttua ainoastaan enää selässä ollut reppu kellahtelee pinnalla. Joen elokuun lopun aamukylmä vesi kangistaa miehen metsätöissä ja sodissa rapistuneen elimistön, ja hän nielee vettä henkeensä, kunnes alkaa vähitellen tukehtua ja valua virran viemänä alavirtaan.

Vainaja löytyi myöhemmin pintaan nousseena ja karille ajautuneena kulkeutuen noin kilometrin verran virran mukana. Näin traagisesti päättyi 56-vuotiaan isäni elämä, symbolisesti elokuun viimeisenä päivänä 1969. Hän selvisi kahdesta sodasta hengissä, mutta rauhan aika osoittautui hänelle lopulta ylipääsemättömän raskaaksi. Tässä esityksessäni pyrin hieman valaistamaan Väinön sotakokemuksia ja elämänvaihteita, joista voinee ainakin joitakin syitä löytyä edelliseen.

Talvisodan jälkeisten aikojen on täytynyt olla erityisesti karjalaiselle siirtoväelle raskaita: On pitänyt etsiä uudet asuinsijat tuntemattomien, ja usein jopa epäystävällisten ja ymmärtämättömien ihmisten keskuudesta uuden rajan takaa. Näinhän osin oli vielä jatkosodankin jälkeen, koska monet olivat ehtineet jo uudelleen kotiutua Karjalan kotikunnaille ja lähtö tuntemattomiin oloihin tuli taas uudemman kerran esiin. Väinön vanhemmat ja sisaret olivat

talvisodan aikana evakossa Sysmän alueella, minne Väinökin sitten alkuun meni vapauduttuaan sotahommista. Isäni perheellähän ei ollut enää pääsyä entiselle kotimökille Kaalamoon, joten vanhemmat ja sisaret joutuivat etsimään uudet, aluksi usein tilapäiset asuinsijat, lännempää. Väinö hakeutui sittemmin töihin Punkaharjun seudulla sijaitsevalle Salpalinjan osan rakennustyömaalle, joka oli kokonaisuudessaan tuohon aikaan suurin työllistäjä maassamme.

Tuli sitten seuraava kesä, vuosi oli 1941, ja Suomen armeija lähti Saksan rinnalla tasaamaan tilejä Neuvostoliiton kanssa. Tuolloin isänikin sai kutsun uudelleen sotapalvelukseen. Tästä hänen jatkosodastaan kerron oheisessa esityksessäni enemmän, alkaen sivulta 29. Heikki-isä muun perheen kanssa pääsi kesän edetessä sitten muuttamaan takaisin Kaalamon kotiin, jolloin myös nuorin tytöistä, Aune, jatkoi kansakoulunsa käyntiä Ilmakosken villatavaratehtaalla viholliselta räjäyttämättä jääneissä tiloissa. Aunehan oli tuolloin iältään yhdentoista ikävuoden paikkeilla. Aunen kertoman mukaan koulumatkat muotoutuivat aina pelottaviksi, koska polku Ilmakoskelle johti läpi synkän metsäalueen, ja vihollisen desantteja pelättiin. Niitä ei kuitenkaan onneksi Aunen koulutien varrelta tavattu. Perheen talvisodan alla evakkoon viedyt kaksi lehmää saatiin myös takaisin Kaalamolle, joten ne pelastivat perheen näkemästä nälkää.

Väinönkin jatkosota päättyi aikanaan, ja nuorenparin täytyi etsiä uudet asuinpaikat tynkä-Suomesta. Väinöhän toi sodasta tuliaisina vaimon ja runsaan vuoden ikäisen pojan, Martin. Aikansa kierrehtyään pariskunta löysikin sitten asuttavakseen entisen armeijan majoitusparakin Rääkkylän Oravisaalosta, työväentaloa vastapäätä sijaitsevalta mäeltä. Evakoitten asuttamia parakkeja lienee ollut alueella useampiakin, paikalla oli tietävästi ollut joku armeijan koulutuskeskus sodan aikana. Rääkkylän sijaintihan on suhteellisen lähellä itärajaa, ja niin ollen myös lähellä isäni entisiä rajantakaisia asuinpaikkoja. Näin ainakin hänen koti-ikävänsä tuli sitä kautta lievemmäksi. Äidilleni oli myös lohkaistu Somerolta hänen sisarosuutensa Karjalankannakselle jääneestä maatilasta, joten sinne olisi ollut myös mahdollisuus nuoren parin muuttaa yhteiselämänsä aloittamaan. Muistan pikkupoikana kuulleen vanhempieni käymää keskustelua tästä vaihtoehdosta, josta sitten luovuttiin isäni vaatimuksesta. Äitini osuus menikin sitten tämän jälkeen jollain nimellisellä korvauksella rahanahneelle velimiehelle, joka oli vakautunut asumaan muiden Karjalan evakoiden ohella Somerolta saamalleen maapaikalle. Näin hän pystyi hyödyntämään sisariensa osuudet oman

tilansa hoidossa. Tämä oli raskas asia äitini tulevassa elämässä, koskapa häneltä jäivät näin kauas toiselle puolelle Suomea kaikki entiset kyläläiset ja ystävänsä, joiden joukossa myös hänen rakas isosiskonsa Emmi. Tuohon aikaan yhteydenpidot kaukaisempiin ystäviin olivat usein pelkän kirjeenvaihdon varassa, ja niin asianlaita oli äitinikin ja esimerkiksi Emmen välillä.

Nuorenparin elämä alkoi alkuun sujua Rääkkylässä joten kuten, Väinö jatkoi työelämäänsä kuten aiemminkin, metsätöitä tehden, silloin kun niitä oli saatavana. Yleensä näitä oli, koska sodanjälkeinen teollistuva Suomi tarvitsi kipeästi puutavaraa. Rahaa ei juurikaan näkynyt, mutta rakkautta oli vielä pariskunnalla jäljellä jopa niin, että esikoispoika Martille alkoi tulla leikkikavereita. Vuosien mittaan jälkikasvua syntyi kaikkiaan Rääkkylässä viisi, yksi tyttö ja neljä poikaa, yhteismäärän ollessa niin ollen kuusi. Viimeisinä syntyivät Oravisalon mäellä kaksospojat Jouko ja Timo vuonna 1951. Suuri suru kohtasi sitten pariskuntaa: muutaman kuukauden kuluttua kaksosten syntymästä pojat kuolivat peräjälkeen tuohon aikaan Suomessa pikkulapsia vaivaavaan kurkunkuristajatautiin eli kurkkumätään. Olin itse noihin aikoihin vajaat nelivuotias, ja mieleeni on aivan selvästi piirtynyt toisen pojan hautajaispäivästä pieni valkoinen arkku, jota isäni lähti kantamaan Oravisalon mäkeä alas. Äitini laahusti itkien perässä, tuskin pystyssä pysyen. Ajan tavan mukaan tautiin kuolleet köyhemmän väen lapset haudattiin yleensä joukkohautoihin, eikä veljeni hautapaikastakaan ole muuta tietoa, kuin että se sijaitsee jossain Rääkkylän hautausmaan reuna-alueella.

Noina vaikeina aikoina isäni lienee ryypäillyt jonkin verran ja soittanut pienoisessa nousuhumalassa suutaan parakit omistaneelle ahneelle paikalliselle isännälle. Keskustelun aiheena oli tiettävästi kurjasta, lähes asuinkelvottomasta parakista perittävä vuokra, joka Väinön mielestä oli ollut liian suuri. Isäntä tuli käydyn keskustelun jälkeen siihen johtopäätökseen, että tämä rintamamies ei ansaitse hävityn sodan jälkeen edes kattoa päänsä päälle, ja irtisanoi perheen vuokrasopimuksen. Tästä irtisanomisesta alkoi sitten Väinön perheessä jälleen asunnon metsästäminen. Vaatimattomillakin taloilla oli rajaseutukunnissa kysyntää, kun monia asuntoa vailla olevia evakkoperheitä oli liikkeellä samaan aikaan. Huonokuntoinen ja myytävänä ollut mökki löytyi sitten lopulta Tohmajärveltä, valtakunnanrajan läheisyydestä. Pihapiirissä oli lisäksi kaatumassa oleva puuliiteri sekä sisäänlämpiävä sauna. Tänä päivänä siinä kunnossa olevia mökkejä ei kukaan voisi myydä ihmisasunnoiksi, ne poltettaisiin taikka purettaisiin. Mökin paikalle rakennettiin myöhemmin uusi talo ulkorakennuksineen. Veikko Vennamo

suostui allekirjoittamaan Väinön perheelle asutuslainapaperit, ja näin sitten Väinö heitteli yhtenä kauniina kesäpäivänä parakin rispaantuneet ja vähät huonekalut kuorma-auton lavalle, ja matka uusille asuinalueille alkoi.

Tohmajärvellä perheen eläminen jatkui alkuvaiheessa melko alkeellisissa oloissa, koska rajaseudulta ostettu mökki osoittautui melkoiseksi pommiksi, eikä edes kunnollista vettä ollut saatavana. Kullanarvoiseksi osoittautuikin sitten lähistöllä sijainneista parista lammesta alkunsa saanut puro, joka virtasi tontin läpi. Purosta saatiin jonkinlainen taloudessa tarvittava vesi, ja samalla se toimi pyykkien huuhtelupaikkana kesät talvet. Varsinainen pyykinpesu tapahtui kuitenkin puron varrella sijainneessa sisäänlämpiävässä, huonokuntoisessa saunarakennuksessa. Talvella todelliseksi ongelmaksi muodostui kuitenkin puron jäätyminen lähes pohjaan saakka, ja niin pyykin huuhtelu oli hankalaa. Toinen ongelma muodostui siitä, kun yläjuoksun puolella harjoitettiin niin ikään pyykkien pesuja ja huuhteluja, niin puron vesi oli harvoin edes huuhteluvedeksi kelpaavaa. Kesäaikaanhan puro oli muutoin loistava paikka kaikenlaiselle toiminnalle, ja syksyisin purosta saadut rapusaaliit olivat hyviä. Rapuja ei toki myyty ravintoloille, vaan ne syötiin paikan päällä puron varressa tavan mukaan laitettuna eli keittämällä ne kiehuvässä vedessä.

Kuten edellä jo totesin, vanhan mökin paikalle rakennettiin 50-luvun alkupuolella uusi mökki, joka siellä on edelleenkin allekirjoittaneen hoidossa. Paikkakunnalle oli muuttanut sodan jälkeen lukuisia evakkoperheitä muun muassa Värtsilän alueelta, Laatokan Karjalasta ja Suojärven suunnasta, joten vähälukuisilla ammattirakentajilla lienee ollut hyvä työtilanne. Niinpä rakentamiset hoidettiin usein amatöörivoimin ja hartiapankilla, kuten omankin talomme suhteen tehtiin. Siihen rakentajiksi löytyi kaksi rajavartijaa, jotka työpäivänsä päätteeksi saapuivat tontille, asettelivat selästä riippuvat konepistoolinsa nojalleen lautakasan vierelle ja aloittivat työt. Lopputulos oli ihan tyydyttävä sen aikuisten rakennustapojen mukaisesti arvioiden. Mutta luonnollisesti tähän päivään mennessä katot, piiput, maalaukset, sisustuksen pääosat ja muut käytössä kuluneet talon ja ulkorakennusten rakenteet on jo pitänyt uusia taikka kunnostaa perusteellisesti. Osia rakenteista on jäänyt uusimattakin, johtuen osakkaiden yksilöllisistä haluista taikka korjaamisen vaikeudesta. Tavan mukaan mökkiin muurattiin iso, pellitetyllä kuorella varustettu uuni, jollaisia ei enää tänä päivänä näe tehtävän. Uuni oli, ja on edelleenkin, loistava paisto- ja lämmityskyvyiltään.

Tuolloinhan meillä sotien jälkeen syntyneillä suurilla ikäluokilla (1945–1950-syntyneillä) ei ollut niitä opiskelumahdollisuuksia, joita on tämän päivän nuorilla. Ei ollut maksutonta, kunnallista peruskoulua tai lukiota, kuten tämän päivän lapsilla on. Sen sijaan oli maksulliset keskikoulu ja lukio, joihin harvoilla maaseudun köyhillä perheillä oli varaa lapsiaan lähettää. Lisäksi vaadittiin keskikoulun sisäänpääsyyn pääsykoe, joka karsi vielä armotta heikommat pois. Käytiin siis yhteiskunnan tarjoama kansakoulu ja sen perään noin kolme kuukautta kestänyt kansalaiskoulu, noin yleisenä periaatteena.

Keskikoulusta rannalle jääneet kävivät sitten ammattikouluja ja valmistuivat käytännön työelämään sitä kautta. Muistelen, että paikallisesta kansakoulusta oli vain muutamia oppilaita sinä aikana, jonka itse siellä vietin, lähtenyt keskikouluun, toki niitäkin oli, joukossa muun muassa sisareni Elli. Me kolme veljestä jäätiin sitten tyhjän päälle tekemään metsätöitä taikka muita sekalaisia töitä, mitenkään kuitenkaan mitään työtä väheksymättä. Jos halua oli, niin oppikoulu- ja muuta korkeampaa koulusivistystä oli sitten haettava myöhemmin muun muassa iltaoppikouluista. Mainitut kaupunkien iltaoppikoulut täyttyivätkin sitten muutamiksi vuosikymmeniksi aikoinaan ilman oppikoulusivistystä jääneistä suurista ikäluokista.

Väinön työt ja muu eläminen jatkuivat sitten Tohmajärvellä tavallaan siitä, mihin ne olivat jääneet Rääkkylässä. Öisin hänen uniinsa alkoivat palata sota-ajat ja niissä koetut kauhunhetket, mikä sitten ilmeni hermojen menetyksenä pienissäkin asioissa ja hurjina öisinä pelonsekaisina kauhunhuutoina. Kukapa ei sodassa ainakin joskus pelkäisi. Lisäksi hänen käyttäytymiseensä liittyi myös väkivaltaista toimintaa meitä jälkikasvua sekä joskus myös naapurin pahankurista emäntää kohtaan. Samallahan se kiltimpi isäntäkin sai kyytiä, emännän siivellä.

Muistan yhdenkin kerran, jolloin olin alle 10-vuotias iältäni ja väittelin isäni kanssa jostain vähäpätöisestä asiasta. Väinö tunsikin ehkä jääneensä mielipiteensä kanssa yksin, ja hän nappasi uunin edessä olleista vajaan metrin mittaisista haloista yhden käteen sopivan aikomuksenaan antaa kunnon opeuksen pojalle. Lähdin luonnollisesti pakosalle kiireen vilkkaa, mutta isäni ei nyt aikonut antaa periksi, vaan alkoi kilpajuoksu noin 300 metrin päässä olevaa maantietä kohti. Minä määräsin suunnan ja isäukko vauhdin. En tiedä, miten olisi lopulta tilanteessa käynyt, mutta lähellä maantietä Väinö lopulta luopui halko vielä kädessään takaa-ajosta. Illan pimetessä lopulta hivuttau-

Väinön sota kertoo yhden tavallisen rintamamiehen sodista, elämästä yleensä sekä selviytymisestä sotien jälkeisessä Suomessa.

9 789528 061304